DAVLAT ORGANLARI FAOLIYATINING OCHIQLIK VA SHAFFOFLIGINI TA'MINLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Saida Ataxonova
Toshkent Davlat yuridik universiteti magistranti
ataxanovasaida005@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur tezisda davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini ta'minlashning nazariy-huquqiy asoslari, ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan islohotlar hamda mavjud muammolar tahlil qilinadi. Shuningdek, davlat boshqaruvi tizimida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va ochiq ma'lumotlar tizimini rivojlantirish orqali davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish masalalari yoritib beriladi.*

Kalit so'zlar: *davlat boshqaruvi, ochiqlik, shaffoflik, elektron hukumat, jamoatchilik nazorati, korrupsiya, ochiq ma'lumotlar, fuqarolik jamiyati, raqamlashtirish.*

Аннотация. *В данной тезисной работе анализируются теоретико-правовые основы обеспечения открытости и прозрачности деятельности государственных органов, проводимые реформы в данной сфере, а также существующие проблемы. Кроме того, рассматриваются вопросы повышения эффективности государственного управления посредством эффективного использования современных информационно-коммуникационных технологий, усиления общественного контроля и развития системы открытых данных.*

Ключевые слова: *государственное управление, открытость, прозрачность, электронное правительство, общественный контроль, коррупция, открытые данные, гражданское общество, цифровизация.*

Abstract. *This thesis analyzes the theoretical and legal foundations of ensuring openness and transparency in the activities of state bodies, the reforms being implemented in this area, and existing problems. It also highlights issues of improving the efficiency of public administration through the effective use of modern information and communication technologies, strengthening public oversight, and developing open data systems.*

Keywords: *public administration, openness, transparency, e-government, public oversight, corruption, open data, civil society, digitalization.*

Kirish. Davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini ta'minlash demokratik huquqiy davlat qurishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy

jamiyatda fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirish, aholining axborot olish huquqini ta’minlash hamda davlat organlari faoliyati ustidan samarali nazoratni o‘rnatish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Ochiqlik va shaffoflik tamoyillari davlat boshqaruvi tizimining samaradorligini oshirish, korrupsiyaviy holatlarning oldini olish hamda fuqarolarning davlat organlariga bo‘lgan ishonchini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar rivojlanayotgan davrda davlat boshqaruvi tizimida ochiqlikni ta’minlashga bo‘lgan ehtiyoj yanada ortib bormoqda. Chunki davlat organlari faoliyatining yopiqligi fuqarolarning davlatga nisbatan ishonchsizligini kuchaytiradi, byurokratik to‘siqlar va korrupsion holatlarning yuzaga kelishiga sabab bo‘ladi. Shu bois ko‘plab davlatlarda davlat boshqaruvini raqamlashtirish, ochiq ma’lumotlar bazalarini shakllantirish va jamoatchilik nazoratini rivojlantirish orqali shaffof boshqaruv tizimini yaratishga katta e’tibor qaratilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ham davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini ta’minlash bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, elektron hukumat tizimining joriy etilishi, davlat xizmatlarini raqamlashtirish, virtual qabulxonalar faoliyatining yo‘lga qo‘yilishi hamda ochiq ma’lumotlar portallarining tashkil etilishi davlat va jamiyat o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Asosiy qism. Davlat organlari faoliyatining ochiqligi deganda davlat tashkilotlari tomonidan amalga oshirilayotgan ishlar, qabul qilinayotgan qarorlar, budjet mablag‘larining sarflanishi va davlat xizmatlari haqida aholiga erkin hamda tezkor axborot berilishi tushuniladi. Shaffoflik esa davlat boshqaruvi jarayonlarining qonuniy, tushunarli va nazorat qilinadigan shaklda olib borilishini anglatadi. Ushbu tamoyillar demokratik boshqaruvning asosiy belgilaridan biri bo‘lib, fuqarolarning davlat boshqaruvida faol ishtirok etishiga xizmat qiladi.

Mamlakatimizda davlat organlari faoliyatining ochiqligini ta’minlash maqsadida qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan. Jumladan, “Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi to‘g‘risida”gi Qonun davlat organlari tomonidan aholiga axborot taqdim etishning huquqiy asoslarini belgilab berdi. Mazkur qonunda davlat organlarining ochiq ma’lumotlarni e’lon qilish majburiyati, fuqarolarning axborot olish huquqi va jamoatchilik bilan ishlash tartiblari belgilangan.

Davlat boshqaruvida elektron hukumat tizimining joriy etilishi ham ochiqlik va shaffoflikni ta’minlashning muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Elektron hukumat tizimi orqali davlat xizmatlarini masofadan turib olish imkoniyatining yaratilishi fuqarolar uchun qulaylik yaratish bilan birga inson omilini kamaytirishga ham xizmat

qilmoqda. Natijada ortiqcha byurokratik to‘siqlar qisqarib, korrupsion holatlarning oldini olish imkoniyati oshmoqda.

Bugungi kunda davlat organlarining rasmiy veb-saytlari, virtual qabulxonalari va ochiq ma’lumotlar portallari aholining axborot olish huquqini ta’minlashda muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. Fuqarolar internet orqali davlat organlari faoliyati bilan tanishish, murojaatlar yuborish, normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarini muhokama qilish hamda turli davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Bu esa davlat va jamiyat o‘rtasidagi ochiq muloqotni rivojlantirishga yordam bermoqda.

Davlat organlari faoliyatining shaffofligini ta’minlashda jamoatchilik nazorati ham alohida o‘rin tutadi. Fuqarolik jamiyati institutlari, nodavlat notijorat tashkilotlari hamda ommaviy axborot vositalari davlat organlari faoliyati ustidan samarali nazorat o‘rnatishda muhim ahamiyat kasb etadi. Jamoatchilik eshituvlari, ochiq muloqotlar va ijtimoiy so‘rovlar orqali fuqarolarning fikrini o‘rganish davlat boshqaruvi sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, davlat budjeti mablag‘larining ochiq e’lon qilinishi ham shaffoflikni ta’minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Budjet mablag‘larining qanday sarflanayotgani haqida ochiq ma’lumotlarning mavjudligi korrupsiyaning oldini olishga yordam beradi. Davlat xaridlari tizimining ochiq tashkil etilishi esa sog‘lom raqobat muhitini shakllantirish va davlat mablag‘laridan samarali foydalanishga xizmat qiladi.

Biroq davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini ta’minlash borasida ayrim muammolar ham mavjud. Ayrim hollarda davlat organlari tomonidan aholiga yetkazilayotgan ma’lumotlarning to‘liq emasligi, murojaatlarga kechiktirib javob berilishi va rasmiy axborotlarning murakkab shaklda taqdim etilishi fuqarolarning axborotdan foydalanish imkoniyatlarini cheklab qo‘ymoqda. Bundan tashqari, ayrim davlat tashkilotlarida jamoatchilik bilan ishlash tizimi yetarli darajada samarali yo‘lga qo‘yilmagan.

Davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini yanada takomillashtirish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Avvalo, davlat boshqaruvi tizimida raqamli texnologiyalardan foydalanishni kengaytirish lozim. Sun’iy intellekt va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari orqali davlat xizmatlarini ko‘rsatish sifatini oshirish mumkin. Bu esa inson omilini kamaytirish orqali korrupsion holatlarning oldini olishga yordam beradi. Bundan tashqari, ochiq ma’lumotlar bazasini yanada rivojlantirish, davlat organlari tomonidan aholiga muntazam ravishda aniq va tushunarli ma’lumotlar berib borilishini ta’minlash muhim ahamiyatga ega. Ommaviy axborot vositalari va jurnalistlarning erkin faoliyat yuritishi uchun zarur sharoitlarni yaratish ham davlat boshqaruvida ochiqlikni ta’minlashga xizmat qiladi.

Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan davlatlarda davlat boshqaruvida ochiqlikni ta’minlashga katta e’tibor qaratiladi. Ko‘plab davlatlarda ochiq budjet tizimi, elektron parlament va raqamli hukumat tizimlari samarali faoliyat yuritmoqda. Mazkur tajribalarni milliy tizimga moslashtirish mamlakatimizda davlat boshqaruvi samaradorligini yanada oshirishga yordam beradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini ta’minlash demokratik davlat va kuchli fuqarolik jamiyatini shakllantirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Ochiqlik va shaffoflik tamoyillari davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish, korrupsiyaga qarshi kurashish hamda fuqarolarning davlat organlariga bo‘lgan ishonchini mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi.

Bugungi kunda davlat boshqaruvi tizimida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, elektron hukumat tizimini rivojlantirish, jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va ochiq ma’lumotlar bazasini kengaytirish orqali davlat organlari faoliyatining ochiqligini yanada oshirish mumkin. Shu bilan birga, davlat xizmatchilarining mas’uliyatini kuchaytirish va fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirish davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini ta’minlash orqali jamiyatda qonun ustuvorligi, adolat va ijtimoiy ishonch mustahkamlanadi. Bu esa mamlakatning demokratik taraqqiyoti va barqaror rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2014.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Elektron hukumat to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2015.
4. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
5. Saidov A.X. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent, 2020.
6. Rustamboyev M.H. Davlat boshqaruvi asoslari. – Toshkent, 2019.
7. www.lex.uz
8. www.gov.uz
9. www.my.gov.uz
10. www.openbudget.uz